

Günahkarlar Haaqa tribunalına verilməlidir

«20 Yanvar» Azərbaycan xalqının tarixinə qanla yazılmış səhifələrdən biridir. Amma o müdhiş gecə tariximizə təkcə faciə kimi yox, həm də Azərbaycan xalqının mübarizlik, dönməzlik, qəhrəmanlıq günü kimi daxil oldu. 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə SSRİ rəhbərliyinin razılığı və Mixail Qorbaçovun fərmanı ilə Bakıya qoşun yeridildi. Rəsmi rəqəmlərə görə 35 min nəfərdən ibarət həmin ordu hissələrinin tərkibinə SSRİ Daxili İşlər Nazirliyinin böyük kontingenti, SSRİ Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin «Alfa» qrupu, həmçinin Stavropol, Krasnodar və Rostovdan səfərbərliyə alınan erməni əsgər və zabitləri, sovet hərbi hissələrində xidmət edən ermənilər, hətta erməni kursantlar da daxil edilmişdilər. «20 Yanvar» faciəsi zamanı və sonrakı günlərdə 132 nəfər dinc sakin vəhşicəsinə qətlə yetirildi, 700-dən çox adam yaralandı, Azərbaycan paytaxtına külli məbləğdə maddi ziyan dəydi. Tərədilən vəhşiliklərdən dinc əhalini müdafiə etməyə çalışan Azərbaycan milisi də itkilər verdi. Həmin gecə öz xidməti vəzifəsini yerinə yetirən 5 milis işçisi qəhrəmancasına həlak oldu. 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə sovet qoşunları Bakıda törətdikləri vəhşiliklərlə, SSRİ rəhbərliyi öz xalqına, dinc əhaliyə qarşı həyata keçirdiyi cəza tədbirləri ilə 1949-cu il Cenevrə Konvensiyasının, Beynəlxalq Hərbi Tribunalın Əsasnaməsinin, Beynəlxalq İnsan Haqları Bəyannaməsinin və insan hüquqları ilə bağlı digər beynəlxalq aktların çoxsaylı müddəalarını kobud şəkildə pozmuş oldu. Buna görə də, Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğu tərəfindən 14 fevral 1992-ci ildə xitam qərarı ləğv edilərək həmin dövrdə qüvvədə olan cinayət Məcəlləsinin 94-cü maddəsinin 4 və 6-cı bəndləri (ağırlaşdırıcı hallarda qəsdən adam öldürmə, 149-cu (əmlakı qəsdən məhv etmə və ya zədələmə, 168-ci (hakimiyyəti və ya qulluq səlahiyyətlərini aşma) və 255-ci (hakimiyyətdən sui-istifadə, hakimiyyət həddini aşma) maddələri ilə cinayət işi başlanılıb, istintaq bu gün də davam etdirilir. İstintaqla müəyyən edilib ki, tərədilən cinayət nəticəsində 132 nəfər qətlə yetirilib, 612 nəfər yaralanıb, 841 nəfər qanunsuz həbs olunub, yüzlərlə bina dağıdılaraq dövlətə və vətəndaşlara külli miqdarda ziyan dəyib. Hadisə baş verən zaman Azərbaycan SSR Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi olmuş Əbdürrəhman Vəzirov, Nazirlər Sovetinin sədri Ayaz Mütəllibov və digərlərinin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması barədə 1994-cü ildə qərarlar qəbul edilib. Onlar istintaqdan qaçıb gizləndikləri üçün barələrində həbs-qətimkan tədbiri seçilərək axtarış elan edilib. cinayətdə təqsirli bilinən, həmin dövrdə Ali Sovetin sədri olmuş Elmira Qafarova və Azərbaycan SSR Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin 2-ci katibi Viktor Polyaniçko vəfat etdikləri üçün barələrindəki cinayət işinə xitam verilib. cinayət işi SSRİ-nin Baş Prokurorluğunda başlandıqından 68 cildlik cinayət işinin materialları Moskvaya aparılıb. Həmin materialların Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğuna qaytarılması üçün sorğular və təqsirləndirilən şəxslərin tutulub istintaqa verilməsi üçün qanunla müəyyən edilmiş zəruri sənədlər Rusiya Federasiyasının hüquq-mühafizə orqanlarına təqdim olunub. Lakin həmin sorğulara indiyədək müsbət cavab verilməyib. Baş Prokurorluğun mətbuat xidmətinin rəhbəri Eldar Sultanov APA-ya açıqlamasında bildirib ki, Rusiya «20 Yanvar» faciəsi ilə bağlı başlanan cinayət işinin materiallarını Azərbaycana qaytarmır. Onun sözlərinə görə, «20 Yanvar» faciəsi ilə bağlı ilkin araşdırmalar SSRİ Baş Prokurorluğu tərəfindən aparılıb və baş vermiş hadisələrlə əlaqədar hərbiçilərin hərəkətlərində cinayət tərkibi olmaması nəticəsinə gəlinərək, 20 dekabr 1990-cı il tarixli qərarla cinayət işinin icraatına xitam verilib. Göründüyü kimi, üstündən 20 il keçsə də, hadisənin siyasi-hüquqi qiyməti hələ də tam olaraq verilməyib, cinayətkarlar cəzalandırılmayıb. Bəs bunun səbəbi nədir? Üstündən 20 il keçməsinə baxmayaraq, baş verən hadisə özünün siyasi-hüquqi qiymətini niyə tam olaraq almayıb?

Tarix elmləri namizədi, millət vəkili Cəmil Həsəni bildirdi ki, «20 Yanvar» hadisələrinə siyasi qiymət verilib, eyni zamanda faciə müəyyən mənada hüquqi qiymətini də alıb. Onun sözlərinə görə, «20 Yanvar» hadisəsi Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş dövlətə cinayətdir: «Azərbaycanın rəsmi dövlət hakimiyyət orqanlarının, qanunverici orqanının bu məsələ barədə müvafiq qərarları var».

Müsahibimiz qeyd etdi ki, həmin dövrdə istintaq materialların surətlərini Azərbaycanda saxlamaq lazım idi: «Bu istiqamətdə çox ciddi səhvlərə yol verilib. Lakin bu sənədlər olmadan da çox şey aydındır. «20 Yanvar» hadisələrini özündə əks etdirən lentlər var. Bunlar o qədər təkzibolunmaz lentlərdir ki, həmin lentlər hüquqi sənəd kimi kifayətdir. Mənə elə gəlir ki, «20 Yanvar»la bağlı hər hansı hüquqi qərar qəbul etmək üçün əlimizdə olan faktlar, şahid ifadələri, fotolar və digər sənədli materiallar kifayətdir». Millət vəkili bildirdi ki, Avropa İnsan Haqları Məhkəməsinə, Haaqa Beynəlxalq Tribunalına indiyədək «20 Yanvar» faciəsinə hüquqi qiymət verilməsi üçün müraciət edilməyib: «20 Yanvarla bağlı çox iş görülüb. Amma görüləsi işlər də var. Mən xüsusilə bu faciənin beynəlxalq müstəviyə çıxarılması ilə bağlı məsələləri nəzərdə tuturam. Məhkəməyə gərək müraciət edəsən ki, o da müvafiq işə baxsın». C.Həsəni Azərbaycanın «20 Yanvar» faciəsinə hüquqi qiymətin verilməsi üçün beynəlxalq məhkəmələrə müraciət edəcəyi təqdirdə, bunun Rusiya tərəfindən kəskin qarşılanaçağını ehtimal etmədiyini də bildirdi.

Millət vəkili Mübariz Qurbanlı isə «20 Yanvar» faciəsinə rəsmi səviyyədə ilk dəfə Heydər Əliyevin təşəbbüsü və bilavasitə özünün işləyib-hazırladığı qərar layihəsi əsasında Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisində siyasi qiymət verildiyini bildirdi: «Ümummilli lider Heydər Əliyev 1991-ci ildə Azərbaycan SSR Ali Sovetinin sessiyalarında dəfələrlə «20 Yanvar» faciəsinə siyasi-hüquqi qiymət verilməsi ilə bağlı məsələ qaldırsa da, o vaxtkı Azərbaycan rəhbərliyinin xalqın taleyinə biganəliyi nəticəsində bu məsələ öz həllini tapmadı.

Azərbaycan dövlət müstəqilliyini əldə etdikdən sonrakı ilk illərdə başları hakimiyyət uğrunda mübarizəyə qarışmış respublika rəhbərləri «20 Yanvar» qırğınına siyasi-hüquqi qiymət verilməsi və cinayətkarların müəyyən edilməsi istiqamətində məqsədyönlü iş aparmadılar. Yalnız Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev yenidən siyasi rəhbərliyə qayıtdıqdan sonra, 1994-cü ildə qanlı yanvar hadisələrinə tam siyasi-hüquqi qiymət verildi, faciənin günahkarlarının adları açıq şəkildə bəyan edildi. Milli Məclisdə 1994-cü il martın 29-da qəbul edilən qərarda, nəhayət ki, 1990-cı ilin qanlı «20 Yanvar» faciəsinə dövlət səviyyəsində siyasi qiymət verildi». Millət vəkili qeyd etdi ki, qərarda 1990-cı ilin «20 Yanvar» hadisələri Azərbaycanda vüsət almış milli-azadlıq hərəkatını boğmaq, demokratik və suveren bir dövlət amalı ilə ayağa qalxan xalqın inam və iradəsini qırmaq, milli mənliliyini alçaltmaq və belə bir yola qədəm qoyan xalqa sovet hərbi maşınının gücünü nümayiş etdirmək məqsədilə totalitar kommunist rejimi tərəfindən hərbi təcavüz və cinayət kimi qiymətləndirilib: «Sənəddə Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasının, sovet dövləti və hökumətinin, şəxsən Mixail Qorbaçovun Azərbaycana qarşı ağır cinayət törətdikləri, Əbdürrəhman Vəzirovun, Ayaz Mütəllibovun, Viktor Polyaniçkonun, Vaqif Hüseynovun xalqımıza xəyanət etdikləri siyasi-hüquqi müstəvidə öz əksini tapıb

Yalnız Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev yenidən siyasi rəhbərliyə qayıtdıqdan sonra, 1994-cü ildə qanlı yanvar hadisələrinə tam siyasi-hüquqi qiymət verildi, faciənin günahkarlarının adları açıq şəkildə bəyan edildi. Milli Məclisdə 1994-cü il martın 29-da qəbul edilən qərarda, nəhayət ki, 1990-cı ilin qanlı «20 Yanvar» faciəsinə dövlət səviyyəsində siyasi qiymət verildi».

Səxavət HƏMİD